

ישיבת דרישה

"לוחות ושברי לוחות"

תשובת הלוחות השבורים

א. בבלי מנחות ע"ט

"אשר שברת ושמתם בארון" – תני רב יוסף: מלמד שהלוחות ושברי לוחות מונחין בארון. מכאן לתלמיד חכם ששכח תלמודו מחמת אונסו, שאין נוהגין בו מנהג בזיון. אמר ריש לקיש: פעמים שביטולה של תורה זהו יסודה, דכתיב: "אשר שברת", אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה: יישר כחך ששברת.

ב. ירושלמי תענית פרק ד' הלכה ה

"ויחר אף משה וישלך מידי את הלוחות וישבר אותם תחת החר" תני רבי ישמעאל: הקדוש ברוך הוא אמר לו שישברם. [שנאמר] "ואכתב על הלוחות את הדברים אשר היו על הלוחות הראשונים אשר שברת". אמר לו. יפה עשית ששברת.

רבי שמואל בר נחמן בשם רבי יונתן: הלוחות היו אורכן ששה טפחים ורחבן שלשה. והיה משה תפוש בטפחים והקדוש ברוך הוא בטפחים וטפחים ריח באמצע. כיון שעשו ישראל אותו מעשה ביקש הקדוש ברוך הוא לחוטפן מידו של משה. וגברה ידו של משה וחטפן ממנו.

הוא שהכתוב משבח בסוף ואומר "ולכל היד החזקה" – יא שלמא על ידא דגברת על מינא (יהא שלמא ליד דגברה יותר ממני)

רבי יוחנן בשם רבי יוסה בר אביי. [הלוחות] היו מבקשין לפרוח והיה משה תופשן. [דכתיב] "ואתפוש בשני הלוחות."

ג. איכה רבה ד' יד

"כלה ה' את חמתו שפך חרון אפו", אמר רבי ארבע שפיכות לטובה וארבע שפיכות לרעה. [...] "כלה ה' את חמתו שפך חרון אפו ויצת אש בציון", כתיב (תהלים עט, א): "מזמור לאסף אלהים באו גוים בנחלתך", לא הוה קרא צריך למימר אלא בכי לאסף, נהי לאסף, קינה לאסף, ומה אומר מזמור לאסף, אלא משל למלך שעשה בית חפה לבנו וסידה וכירה וצירה, ויצא בנו לתרבות רעה, מיד עלה המלך לחפה וקרע את הילאות ושבר את הקנים, ונטל פדגוג שלו איבוב של קנים והיה מזמר. אמרו לו, המלך הפך חפתו של בנו ואת יושב ומזמר, אמר להם מזמר אני שהפך חפתו של בנו ולא שפך חמתו על בנו. כך אמרו לאסף הקדוש ברוך הוא החריב היכל ומקדש ואתה יושב ומזמר, אמר להם מזמר אני ששפך הקדוש ברוך הוא חמתו על העצים ועל האבנים ולא שפך חמתו על ישראל, הדא הוא דכתיב: "ויצת אש בציון ותאכל יסודתיה."

ד. אסתר רבה, פתיחתא י"א

אתא רבי שמואל בר נחמן ועבדה פלגו, כל מקום שנאמר ויהי משמש צרה, וכל מקום שנאמר והיה, שמחה. [...] אתיבון ליה (ירמיה לח, כח): "והיה כאשר נלכדה ירושלים."

אמר לון אף ההיא אינה צרה אלא שמחה, שבו ביום נולד מנחם ונטלו ישראל אפוכי על עונותיהן, דאמר רבי שמואל אפוכי גדולה נטלו ישראל על עונותיהן בשעה שחרב בית המקדש, הדא הוא דכתיב (איכה ד, כב): תם עונך בת ציון.

ה. מכות כ"ד ע"א

וכבר היה רבן גמליאל ורבי אלעזר בן עזריה ורבי יהושע ורבי עקיבא מהלכין בדרך [...] פעם אחת היו עולין לירושלים, כיון שהגיעו להר הצופים קרעו בגדיהם, כיון שהגיעו להר הבית ראו שועל שיצא מבית קדשי הקדשים, התחילו הן בוכין ורבי עקיבא מצחק. אמרו לו: מפני מה אתה מצחק? אמר להם: מפני מה אתם בוכים? אמרו לו: מקום שכתוב בו "והזר הקרב יומת", ועכשיו שועלים הלכו בו, ולא נבכה! אמר להן: לכה אני מצחק, דכתיב: "ואעידה לי עדים נאמנים את אוריה הפהן ואת זכריה בן יברכיהו" [...] עד שלא נתקיימה נבואתו של אוריה הייתי מתירא שלא תתקיים נבואתו של זכריה, עכשיו שנתקיימה נבואתו של אוריה – בידוע שנבואתו של זכריה מתקיימת. בלשון הזה אמרו לו: עקיבא ניחמתנו, עקיבא ניחמתנו.

ו. ליקוטי מוהר"ן תורה רי"ז

זכרו תורת משה (סוף מלאכי) – ראשי-תבות תמז, חסר ואו. כי אז, בתמוז, צריכים להמשיך הזכרון לתקן השכחה, כי אז נתהיה השכחה, כי על-ידי הלוחות שנשתברו בחדש תמוז נתהיה השכחה, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (עירובין נד): אלמלא לא נשתברו הלוחות הראשונות לא נשתכחה תורה מישראל,

ועל-כן חסר ואו מתמז כנ"ל, כי מאחר שנשתברו הלוחות נסתלק הוא, כי הלוחות הם בחינת ואו, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (ב"ב יד): הלוחות ארפן ששה ורחבן ששה:

גם זמן מתן תורתנו – ראשי-תבות תמז. כי בתמוז נתנו הלוחות, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (יומא ד:). וגם כאן חסר ואו, מחמת שאז נשתברו הלוחות, שזהם בחינת ואו, כנ"ל:

ז. שיחות הר"ן כ"ו

אצל העולם השכחה היא חסרון גדול בעיניהם.

אבל בעיני, יש בהשכחה מעלה גדולה. כי אם לא הייתה שכחה, לא היה אפשר לעשות שום דבר בעבודת ה', אם היה זוכר כל מה שעבר לא היה אפשר לו להרים את עצמו לעבודתו יתברך בשום אופן, גם היו מבלבלים את האדם מאד כל הדברים שעוברים עליו. אבל עכשו על-ידי השכחה נשכח מה שעבר. ואצלו הדרך, שכל מה שעבר והלה, נפסק והולך לחלוטין! ואינו חוזר בדעתו עוד כלל. ואינו מבלבל כלל עצמו עוד במה שכבר עבר והלה וכו'.

וענין זה הוא דרך עצה טובה גדולה מאד בעבודת ה', כי על-פי רב יש להאדם בלבולים רבים וערובוב הדעת מאד ממה שחלף ועבר. [...] על-כן השכחה היא עצה טובה גדולה מאד לזה, שיתכף ומיד שחולף ועובר הדבר, יעביר ויסלק אותו מדעתו לגמרי, ויסיח דעתו מזה לגמרי. ולא יתחיל לחשב עוד במחשבתו בענין זה כלל. והבן הדבר היטב, כי הוא דבר גדול מאד.

ואיתא בספרים: שבשביל זה נתן השכחה כדי שתהא התורה חביבה על לומדיה תמיד כשעה הראשונה. כי על-ידי השכחה נשחוזר ובא ולומד אפלו מה שכבר למד, הוא אצלו כחדשות וחביב עליו. ואיתא משל, על הלומד ושוכח, ששכרו אנשים למלאת חביות והחביות היו נקובים וכל מה שהיו שופכין לתוך החביות נשפך לחוץ, והטפשים אמרו: 'הואיל וחוזר ונשפך לחוץ, למה לנו ליגע ולמלאת מאחר שאחר-כך נשפך?!'

אבל החכם אמר: 'מה לי בזה? הלא פורעין לי על היום, ושכרי לא יקפח מכל יום ויום, כי אני משכר לימים ומה לי אם נשפך?!'

כך אף-על-פי ששוכח למודו, שכרו לא יקפח מכל יום ויום.

ודע, שלעתיד מזכירין את האדם כל מה שלמד. אף אם שכח. גם בני אדם השומעים התורה של הצדיק

הַאֲמַת וְאִינָם מְבִינִים אוֹתָהּ, לְעֵתִיד בְּעוֹלָם הַבָּא יְבִינוּ. כִּי עֵקֶר הַתּוֹרָה הִיא לְהַנְשִׁימוֹת, שְׂבַעֲוֹלָם הַבָּא יִהְיוּ הַנְשִׁמוֹת בְּקִיָּאִים וּמְשִׁיגִים הַיֵּטֵב אֶת הַתּוֹרָה שְׁלֵמָד וְשָׁמַע הָאָדָם בְּעוֹלָם הַזֶּה. אֲשֶׁרִי הַמְּבַלָּה יְמֵיו בְּתוֹרָה וְעִבּוּדָה הַרְבֵּה.

ה. פרי צדיק, ספר קדושת שבת ז'

ולפי שדברות הראשונות היו קודם החטא דאלמלא חטאו לא נתנה להם אלא תושב"כ. ע"כ לא נרמז שם השכר דהשגת תושבע"פ. ומ"ש (ב"ק שס) לפי שעתידין להשתבר היינו משום דבאמת א' (סוף חולין) למען ייטב לעולם שכולו טוב. ואז יתגלה האור כי טוב הגנוז לכל הנפשות דישראל בלא העלם כלל. וא"כ גם מצד בהירות והתגלות אור דתושב"כ שבראשונות היל"ל ג"כ למען ייטב אלעתידי. וע"כ א' משום שישתברו דשבירת הלוחות הוא ביטול התורה. וכמ"ש (מנחות צט). משברי לוחות דמונחים בארון לנהוג כבוד בזקן ששכח תלמודו. ושם (ע"ב) דביטולה של תורה זהו יסודה מדאמר לו "יישר כחך ששיברת". כי ע"י שלמדין ושוכחין צריכים לעמל ולייגע ביותר לאוקמי גירסא (לעמוד על הלימוד) ולהגביר כח יותר. וזהו בביטול של התגלות גוף התורה שע"י הגברת כח ביגיעה יותר וכלו להחזירה וכ"ש ר"ח (כתובות קג): אי ח"ו משתכחא תורה מישראל מהדרנא בפלפולי. וע"כ אלו הי' כתוב שם ייטב היינו שהי' שם מהתגלות הטוב שבתורה והי' השבירה גם לזה שהי' ביטול גם להגברת הכח בהתחכמות.

ט. שפת אמת במדבר, בלק [תרמ"ו]

קודם החטא היו מוכנים בני"י לקבל לוחות הראשונות בקולי קולות היינו שהי' מתוקן כל העולם והיו משועבדים כל האומות תחת בני"י ולא הי' הסט"א יכול לעכב התפשטות התורה והי' הולך מסוף העולם כו'. אך אחר החטא נאמר אין לך יפה מן הצניעות שצריך להיות התקונים בהסתר. וזה הי' מקטרג אותו רשע באשר בני"י חטאו ואינם יכולין לתקן ולקבל הקול גדול. אכן באמת כל זה עשו הרשעים. וע"י מלחמת עמלק נתרשלו בני"י מלהיות מוכן לתקן הכל. ולכן נשבע הקב"ה שאין שמו שלם עד שימחה שם עמלק במהרה בימינו. ואז יתקדש שמו הגדול. ואיתא שברי לוחות מונחים בארון. והיינו כי בודאי המתנה שנתן לנו הקב"ה לא הי' למגן ואם כי אז לא היינו ראויים לקבל ונגנז בארון ונשברו הלוחות ביי"ז בתמוז וצריכין לתקן כל אלה השברים וזה היא באמת כמו פיזור וגלות בני"י בכל הארצות כדי ללקוט אותן השברים וכשיתוקן הכל נוכל לקבל הלוחות הראשונים. ולכן איתא בשם האר"י ז"ל חג לה' מחר שלעתידי יהי' י"ז בתמוז יו"ט כי מצד נתינת הלוחות בודאי. הי' יו"ט גדול. ורק מצד שא"י לקבל נהפך לנו לאבל מחולנו. וכשיתוקן הכל יהפך לנו שבעה עשר בתמוז לששון ושמחה. וכמ"ש צום הרביעי כו' יהי' לששון: